

ZgSp2353-7426/15.06.2018/20.09.2018/30.09.2018/12

Dr Zbigniew Siemak

ORCID 0000-0001-9262-9532

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku

Wydział Nauk Społecznych

Zakład Bezpieczeństwa Wewnętrznego

**OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA:
STULECIE RESORTU SPRAW WEWNĘTRZNYCH
W POLSCE 1918–2018,
Olsztyn, 16-17 lutego 2018**

W dniach 16-17 lutego 2018 roku odbyła się w Centrum Konferencyjnym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie Ogólnopolska konferencja naukowa pt. „Stulecie resortu spraw wewnętrznych w Polsce; 1918–2018”. Głównym organizatorem konferencji była Katedra Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, która do współpracy zaprosiła: Archiwum Państwowe w Olsztynie, Wydział Humanistyczny UWM, Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytut Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. Odzyskanie przez Polskę państwowości po okresie zaborów wiązane jest powszechnie ze schyłkiem 1918 r., a symbolicznie z dniem 11 listopada 1918 r. Odbudowa państwowości była jednak procesem zapoczątkowanym wcześniej,

wyznaczonym wieloma inicjatywami i decyzjami prowadzącymi do restytucji Polski. Z punktu widzenia budowy aparatu administracyjnego państwa, trudną do przecenienia wymowę miał Dekret Rady Regencyjnej z 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji Władz naczelných w Królestwie Polskim (Dz. U. 1918, nr 1, poz. 1). Zdecydowano tam o wyróżnieniu 8 resortów kierowanych przez ministrów, a wśród nich **resortu spraw wewnętrznych** zaliczając do jego kompetencji: „...przygotowanie a następnie objęcie i prowadzenie wszelkich spraw, wchodzących w zakres ogólnego zarządu krajowego i dozoru nad samorządem miejscowym, policji wszelkiego rodzaju, służby zdrowia, budownictwa i odbudowy kraju, koncesjonowanie i zarząd sił wodnych, zawiadywanie dróg lądowych, poczt, telegrafów i telefonów, oraz wszelkich w ogóle środków komunikacji, niepozostających pod zarządem wojskowym, albo Ministra Przemysłu i Handlu, sprawy naturalizacji państwowej, statystyki ogólnej, zarządu ubezpieczeń państwowych, nadzór nad prasą, wreszcie sprawy natury wewnętrznej, dla innych Ministerstw niezastrzeżone”.

Od wyodrębnienia 3 stycznia 1918 r. resortu spraw wewnętrznych minęło 100 lat. W tym okresie ten dział administracji publicznej doświadczał licznych korekt kompetencyjnych i organizacyjnych powiązanych zazwyczaj z ewolucją ustrojową państwa oraz jego poszerzaniem z reguły powinnościami. Były też lata, gdy resort spraw wewnętrznych zanikał, a jego tradycyjne zadania wypełniały inne resorty. Wydaje się, iż wiedza i refleksja dotycząca tej bardzo ważnej części aparatu władzy publicznej, doświadczonej w przeszłości zasadniczych przeobrażeń, jest wysoce niezadowolająca. Konferencja miała charakter forum sprzyjającym z jednej strony refleksji dotyczącej genezy resortu spraw wewnętrznych, z drugiej jego ewolucji na przestrzeni 100 lat.

Rozległość czasowa podjętej tematyki wpłynęła na ujęcie problemów szczegółowych konferencji w porządku chronologicznym. Znalazło to odbicie w programie konferencji w poszczególnych dniach. Pierwszego dnia obrad odbyły się cztery sesje plenarne a drugiego dwie. Ogółem wygłoszono podczas sesji plenarnych 20 referatów merytorycznych, w tym pierwszego dnia 12 i 8

referatów w drugim dniu. Ponadto uczestnicy obrad zgłosili osiem artykułów do publikacji.

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał prof. dr hab. Piotr Majer – kierownik Katedry Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego Wydziału Prawa i Administracji UWM w Olsztynie. Obrady konferencji odbywały się w Auli Cytrynowej.

I sesja plenarna objęła problematykę z okresu zaborów i lat Polski międzywojennej. Podczas tej sesji referaty wygłosili:

– dr hab. Waldemar Potkański, prof. Collegium Balticum w Szczecinie, pt. Wzorce francuskie w epoce tworzenia resortu spraw wewnętrznych na przełomie XVII i XIX wieku. W wystąpieniu referenta zostały omówione kwestie, które wyraźnie wskazały wpływ doświadczeń francuskich na tworzenie się w ówczesnej Europie nowoczesnych instrumentów służących do zarządzania państwem. Wskazał także wpływy francuskie na organizację i działalność administracji Księstwa Warszawskiego, w tym także administracji spraw wewnętrznych.

– prof. dr hab. Andrzej Misiuk, prof. zw. (Uniwersytet Warszawski), nt. Geneza i początki resortu spraw wewnętrznych u zarania RP (1915–1922). Było to wystąpienie ukazujące działania Polaków zmierzające do powołania własnego rządu a przede wszystkim ministerstwa spraw wewnętrznych w odradzającym się państwie polskim. Profesor przedstawił chronologię zdarzeń w latach 1915–1922 oraz personalny wkład wielu Polaków w odbudowę aparatu państwowego II Rzeczypospolitej, w tym m.in. Jana Steckiego¹, ministra spraw wewnętrznych w Radzie Regencyjnej.

– dr Lech Grochowski – w swoim wystąpieniu podzielił się refleksjami z okresu transformacji ustrojowych w Polsce na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Refleksje te odnosiły się głównie do problematyki przeobrażeń w obszarze spraw wewnętrznych, w szczególności zaś przeobrażeń związanych z obroną i ochroną granic Polski i budową nowej formacji – Straży Granicznej.

¹ Jan Stecki (ur. 22marca 1871 r w Siedliskach koło Lubartowa, zm. 30 czerwca 1954 r. w Bełżycach) – polski ekonomista, polityk, działacz organizacji ziemiańskich, minister w rządach Rady Regencyjnej, publicysta, senator I i III kadencji w II Rzeczypospolitej; stworzył podwaliny organizacyjne resortu spraw wewnętrznych w Polsce międzywojennej.

– dr Zbigniew Siemak (Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Białymstoku), nt. Organy spraw wewnętrznych I instancji na Lubelszczyźnie w okresie II Rzeczypospolitej. W wystąpieniu referujący wskazał, iż na czele administracji państwowej I instancji w Polsce przed II wojną stali starostowie, których mianował minister spraw wewnętrznych. Byli oni przedstawicielami rządu oraz szefami administracji ogólnej na terenie powiatu. Podstawowym ich zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie. Sprawy z tego zakresu załatwiali osobiście lub za pośrednictwem urzędników referatu bezpieczeństwa (później referatów społeczno-politycznych) oraz podległej im Policji Państwowej.

Tematyka II sesji plenarnej obejmowała zagadnienia z okresu minionego stulecia. Referaty w jej trakcie wygłosili:

– prof. dr hab. Elżbieta Ura, prof. zw. (Uniwersytet Rzeszowski), nt. Od Policji Państwowej do Policji współczesnej. Organy i struktura organizacyjna. Prelegentka omówiła ustrój resortu spraw wewnętrznych i podległych mu organów wykonawczych w byłym stuleciu. Ponadto dokonała porównania rozwiązań prawnoustrojowych MSW w poszczególnych jego okresach rozwojowych.

– dr Bernard Kayzer, emerytowany pracownik naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, nt. Zarys ewolucji ustrojowej administracji spraw wewnętrznych na Górnym Śląsku w latach 1917–1939. W niezwykle interesującym wystąpieniu ukazał przebieg procesów państwowotwórczych na Górnym Śląsku zarówno podczas zaborów jak i w czasie trwania autonomii śląskiej.

– prof. dr hab. Piotr Majer, prof. zw. (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), przedstawił narodziny, działalność oraz osiągnięcia naukowe Biura Historycznego MSW w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, wskazując jednocześnie na znaczenie wielu ówczesnych opracowań w poznawaniu historii resortu spraw wewnętrznych z okresu PRL-u.

– dr hab. Janusz Gierszewski, prof. Akademii Pomorskiej w Słupsku, nt. Pozycja ustrojowa ministra ds. wewnętrznych w kontekście funkcjonowania systemu antyterrorystycznego. Pozycję ową ukazał w kontekście założeń Narodowego programu an-

tyterrorystycznego na lata 2015–2019, która według prof. J. Gierszewskiego zależy od znajomości dotychczasowego poziom zagrożenia terrorystycznego, prowadzonej jego bieżącej oceny, a także utrzymania odpowiednich elementów warunkujących skuteczność funkcjonowania systemu antyterrorystycznego RP w odniesieniu do poszczególnych faz zarządzania kryzysowego. Zgodnie z założeniem Programu ..., powiedział prof. J. Gierszewski, niezbędne są działania Państwa, w tym przede wszystkim Ministra Spraw Wewnętrznych, w celu wzmocnienia systemu antyterrorystycznego RP i podniesienia stanu przygotowania na wypadek wystąpienia ewentualnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym. W tym celu został przygotowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych odpowiedni przedmiotowy dokument we współpracy z innymi służbami, organami i instytucjami wchodzących w skład Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych, stanowiącego poziom strategiczny polskiego systemu antyterrorystycznego. Członkowie Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych są również głównymi podmiotami odpowiedzialnymi za realizację celów i wdrażanie priorytetów wynikających z niniejszego dokumentu. Narzędziem wdrażania Programu i jego bieżącego monitorowania jest *Plan działań*, który określa przedsięwzięcia o charakterze legislacyjnym i organizacyjnym, kluczowe dla osiągnięcia większej skuteczności polskiego systemu antyterrorystycznego. Jednym z zasadniczych celów opracowania tego dokumentu jest również podnoszenie świadomości społecznej na temat charakteru zagrożenia, zasad zachowania w przypadku wystąpienia zdarzenia oraz form i środków zaangażowania Państwa w przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu.

Po przerwie obiadowej rozpoczęła obrady trzecia sesja plenarna. W jej trakcie ogłoszono kolejne cztery referaty. Jako pierwszy wystawił prof. dr hab. Stanisław Pieprzny, prof. zw. (Uniwersytet Rzeszowski) wygłaszając referat nt. Relatywizm wartości etyczno-moralnych funkcjonariuszy służb policyjnych w latach 1918–2018. W ciekawym wystąpieniu znalazł się przegląd systemów normatywnych obowiązujących w służbach policyjnych na przestrzeni ostatnich stu lat. Referujący zwrócił uwagę na dynamizm tych zmian oraz ich uwarunkowania wynikające z okoliczności prawno-ustrojowych państwa polskiego. Podkre-

ślał ponadto, wskazując konkretne przykłady, relatywizm norm etycznych w poszczególnych okresach funkcjonowania służb policyjnych w tym czasie.

Następne wystąpienie było poświęcone omówieniu sylwetki Jerzego Andrzejewskiego – funkcjonariusza służby bezpieczeństwa, generała brygady Milicji Obywatelskiej. Referat pt. Jerzy Andrzejewski – kariera na tle dziejów aparatu bezpieczeństwa 1945–1990, przedstawił dr Daniel Czerwiński z Instytutu Pamięci Narodowej. Opisując bogatą karierę J. Andrzejewskiego, prelegent jednocześnie przywoływał dokumenty potwierdzające wygłaszane tezy i treści. Stawiał też pytania, na które dotychczas nie znalazł jeszcze odpowiedzi. Według referującego omówiona kariera była typową karierą w MSW w czasach PRL-u, pełną „tajemnic i niewyjaśnionych spraw”, często powiązanych z działalnością nie zawsze zgodną z prawem.

Kolejne wystąpienie zaprezentował dr Tomasz Pączek z Akademii Pomorskiej w Słupsku nt. Henryk Słabczyk funkcjonariusz MO i wiceminister spraw wewnętrznych 1945–1973. W bardzo interesującym wystąpieniu referent omówił, w ujęciu chronologicznym, najistotniejsze fakty z biografii H. Słabczyka.

Ostatni referat podczas tej sesji wygłosił dr Daniel Wicenty z Instytutu Pamięci Narodowej. Referat pt. Kariera Czesława Wojtalika: przyczynek do historii pijaństwa w SB, zdaniem autora, jest przykładem modelowej „kariery” w aparacie bezpieczeństwa Polski przed 1989 r.

Drugiego dnia konferencji, odbyły się dwie kolejne sesje plenarne, podczas których kolejni uczestnicy obrad wygłosili następujące referaty:

- dr Tomasz Majer (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) – Resorty administracji publicznej i bezpieczeństwa publicznego w latach 1944–1950 – kompetencje i podstawy prawne działania,
- dr hab. Kazimiera Juszka (Uniwersytet Jagielloński) – Taktyka kryminalistyczna w poglądach Tadeusza Hanauska, jako sposób wykrywania,
- dr Dorota Zbroszczyk, (Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu) – Przestępczość pospolita jako zagrożenie publicznej przestrzeni bezpieczeństwa,

– mgr Katarzyna Amrozy (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) – Reakcje MSWiA na interpelacje poselskie dotyczące policji w latach 2007–2015,

– dr hab. Denis Solodov (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) – Przyznanie się do winy: wartość procesowa i kryminalistyczna,

– mgr Emilia Płońska (doktorantka Uniwersytetu w Białymstoku) – struktury, zasady organizacji i kompetencje Policji Kobiecej, jako specjalnej komórki Policji Państwowej okresu międzywojennego,

– Joanna Paczkowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) – Zaangażowanie resortu spraw wewnętrznych w działania w zakresie prewencji i profilaktyki kryminalnej.

Po części referatowej odbyła się ożywiona dyskusja, po której nastąpiło zamknięcie obrad konferencyjnych.